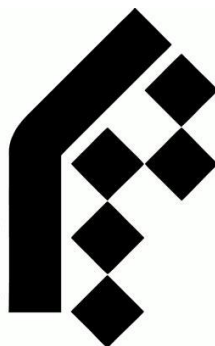

جامعة
المصطفی
العالمیة

مؤسسه آموزش عالی علوم انسانی

گروه علوم تربیتی

رشته مدیریت آموزشی

پایان نامه کارشناسی ارشد

موضوع

اصول و شاخص‌های نظارت و کنترل در مدیریت آموزشی

با رویکرد اسلامی

استاد راهنما

دکتر حسین کارآمد

دانش پژوه

عبدالله محسنی

کد تحصیلی: ۱۱۵۱۵۰۰

بهمن ماه / ۱۳۹۸

❖ - مسئولیت مطالب مندرج در این پایان نامه، بر عهده نویسنده می باشد.

❖ - هرگونه استفاده از این پایان نامه، با ذکر منبع بلا اشکال و نشر آن در داخل کشور منوط به اخذ مجوز از جامعه المصطفی (ص) العالمیه می باشد.

بنام یگانه هستی بخش

تقدیر و تشکر

حمد و سپاس خدای بی همتا را که لطفش بر ما عیان است، ادای شکرش را هیچ زبانی و دریای عطایش را هیچ کرانی نیست؛ اگر در این وادی علم و معرفت خوشه چین معارف الهی و اسلامی هستیم همه از سر لطف و احسان و فضل و رحمت اوست که ما را به سرمنزل مقصود و جایگاه مطلوب راهنمایی و هدایت کرده و راه صلاح و فلاح را برای ما هموار نموده اند.

تقدیر و تشکر دارم از اعضاء بزرگوار گروه علوم تربیتی مؤسسه عالی علوم انسانی بویژه رئیس محترم گروه استاد گرامی و فرهیخته جناب آقای دکتر مجید طرقي، به خاطر زحمات و حمایت‌ها و پشتیبانی‌ها و راهنمایی‌های دلسوزانه‌ی شان در دوران تحصیل و به خصوص از استاد گرامی ام جناب آقای دکتر حسین کارآمد بخاطر پذیرفتن راهنمایی تدوین این پایان نامه و راهنمایی‌های علمی و دلسوزانه شان در به ثمر رسیدن این پژوهش.

تقدیم

تقدیم به خدایی که جهان را آفرید؛ علم و عقل و عشق و معرفت و محبت را آفرید، خدایی که حاضر و ناظر و علیم و خبیر و بصیر و بینا است.

و تقدیم به حاضر و ناظری که چشم انتظار قدم های اویم، تا صبح ظهورش را به نظاره نشینیم و دولت موعودش را تجربه نماییم.

و روح پدر شهید و جاوید الاثر و مادر مظلومه ام که با دعا های خالصانه شان به درگاه ربوبی زمینه کسب معارف

چکیده

نظارت و کنترل از جمله مهم‌ترین وظایف مدیران آموزشی در هر جامعه‌ای می‌باشد، که میزان پیشرفت در جهت برآوردن هدف‌ها را اندازه‌گیری می‌کنند و سبب تشخیص به موقع انحرافات و انجام اقدامات اصلاحی یا تغییرات در سازمان‌های آموزشی می‌شود. در مورد نظارت و کنترل مباحث فراوانی مطرح شده است که محور بعضی از آن‌ها اهمیت و ضرورت نظارت و کنترل در سازمان‌ها، انواع نظارت و کنترل، فرآیند نظارت، مراحل نظارت و کنترل، ملاک‌ها و معیارها و مؤلفه‌های نظارت و کنترل و روش‌های صحیح و موثر آن را مورد بررسی قرار داده‌اند. به سبب این وظیفه است که از اجرای صحیح برنامه‌ها و عملکردها طبق اهداف تعیین شده اطمینان حاصل می‌شود و کارایی لازم و بهره‌وری و اثر بخشی‌های سازمان نمایان می‌شود. اصول نظارتی برگرفته شده از قرآن کریم و دیگر منابع اسلامی کمک شایانی به مدیران و ناظران در جهت سلامت و صلابت نظارت و کنترل می‌کند، و تأثیر آن بر مدیریت‌ها موجب تأثیر گذاری عمیق‌تر، بازدهی بالاتر و سلامت افزون‌تر در عرصه‌های مدیریت و بخش‌های گوناگون آن، بخصوص بخش نظارت و کنترل در سازمان‌های آموزشی خواهد شد. هدف کلی ما از این پژوهش، دستیابی به اصول و شاخص‌های نظارت و کنترل در مدیریت آموزشی با رویکرد اسلامی و شناخت شیوه‌ها و تطبیق عملکردها با معیارها و ملاک‌های نظارت و کنترل در جوامع اسلامی و سازمان‌های آموزشی آن است. در این تحقیق از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است که سعی ما بر این است تا آن چه در منابع مدیریتی معاصر و اسلامی هست را آورده و نتایج آن را به صورت ملموس و عینی در جامعه پیاده نماییم. به تناسب رویکرد اسلامی، یافته‌های اصول چهارده گانه‌ی نظارت شامل؛ امر به معروف و نهی از منکر، عدالت و برابری، اعتماد و اطمینان، خود کنترلی، ثبات و پایداری، تشویق و تنبیه، صداقت و راستی، تکلیف و مسئولیت، پنهان بودن نظارت و کنترل، سلسله مراتب نظارت و کنترل، نظارت و مراقبت مستمر، تقدم منافع عمومی بر منافع فردی، پرهیز از دخالت در امور شخصی و شایسته سالاری؛ به دست آمده است. در ذیل هر یک از این اصول، شاخص‌های متفاوتی وجود دارد که در فصل چهارم به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است.

کلید واژه‌ها: اصول؛ شاخص؛ نظارت؛ کنترل؛ ملاک؛ نشانگر؛ استاندارد؛ مدیریت آموزشی؛ رویکرد اسلامی.

فصل اول

کلیات و مفاهیم

۱. بیان مسأله ۲.
۲. سؤالات تحقیق ۵.
- ۱-۲. سؤال اصلی ۵.
- ۲-۲. سؤال های فرعی ۵.
۳. اهداف تحقیق ۵.
- ۱-۳. هدف اصلی ۵.
- ۲-۳. اهداف جزئی و فرعی ۵.
۴. اهمیت و ضرورت تحقیق ۶.
۵. روش تحقیق ۷.
۶. واژگان کلیدی ۷.
- ۱-۶. اصول ۷.
- ۲-۶. شاخص ۸.
- ۳-۶. نظارت ۹.
- ۴-۶. کنترل ۱۲.
- ۵-۶. ملاکها ۱۵.
- ۶-۶. نشانگرها (شاخصها) ۱۵.
- ۷-۶. استانداردها (معیارها) ۱۶.
- ۸-۶. مدیریت آموزشی ۱۶.

فصل دوم

چارچوب نظری و پیشینه تحقیق

ت..... فهرست مطالب

۳. حق گویی ۴۱

۴. صداقت و راست گویی ۴۲

۵. امانت داری ۴۲

۶. وفاداری ۴۳

۷. تواضع و فروتنی ۴۳

ب) وظایف ناظران و بازرسان ۴۴

۱-۴-۲. محتوای نظارت ۴۶

الف) نظارت و کنترل عوامل درونداد ۴۷

ب) نظارت و کنترل فرایند ۴۹

۱-۴-۳. نظارت و کنترل نتایج (بازخورد) ۵۲

الف. نظارت و ارزیابی محصول ۵۲

ب. نظارت و ارزیابی برون داد نهایی ۵۳

ج. نظارت و ارزیابی پیامد ۵۴

۱-۵. رویکردهای سازمانی نظارت و کنترل ۵۵

۱-۵-۱. رویکرد کنترل اداری ۵۶

۱-۵-۲. رویکرد کنترل اجتماعی ۵۶

۱-۵-۳. رویکرد خود کنترلی ۵۶

۱-۵-۴. رویکرد سایبرنتیکی کنترل ۵۶

۱-۵-۵. رویکرد نظام گرای کنترل ۵۷

۱-۵-۶. رویکرد روابط انسانی ۵۷

۵۹	۷-۵-۱. رویکرد سیستمی کنترل
۶۰	۸-۵-۱. رویکرد زمانی کنترل
۶۲	۹-۵-۱. رویکرد ارکان کنترل
۶۳	۱۰-۵-۱. رویکرد مراحل کنترل
۶۵	۱۱-۵-۱. رویکرد اقتضایی کنترل
۶۵	۱-۱۱-۵-۱. عوامل اقتضایی در طراحی نظام کنترل
۶۷	۶-۱. ویژگی‌های نظارت و کنترل
۶۷	۱-۶-۱. دقت
۶۷	۲-۶-۱. به موقع بودن
۶۸	۳-۶-۱. هدفمند بودن
۶۸	۴-۶-۱. جامع بودن
۶۹	۵-۶-۱. مقبولیت داشتن
۶۹	۶-۶-۱. مقرون به صرفه بودن
۶۹	۷-۶-۱. نظارت و کنترل نقاط مهم
۷۰	۸-۶-۱. انعطاف پذیری
۷۰	۹-۶-۱. انطباق با تفاوت های فردی
۷۰	۱۰-۶-۱. عینی بودن نظارت و کنترل
۷۱	۱۱-۶-۱. کشف کنندگی انحراف
۷۱	۱۲-۶-۱. تناسب با پست سازمانی
۷۲	۱۳-۶-۱. قابل تجدید نظر بودن

۷-۱ . نظارت و کنترل از نظر اسلام	۷۳
۷-۱ -۱ . نظارت الهی	۷۴
۷-۱ -۲ . نظارت و کنترل فرشتگان و ملائک	۷۸
۷-۱ -۳ . نظارت پیامبران الهی	۸۰
۷-۱ -۴ . نظارت امامان معصوم (علیهم السلام)	۸۵
۷-۱ -۵ . نظارت اعضاء و جوارح	۸۸
۷-۱ -۶ . نظارت زمان	۸۸
۷-۱ -۷ . نظارت مکان	۹۰
۲ . پیشینه تحقیق	۹۰
۱-۲ . پیشینه نظارت و کنترل در مدیریت	۹۱
۲-۲ . پیشینه نظارت و کنترل با رویکرد اسلامی	۹۳

فصل سوم

اصول نظارت و کنترل

۱. اصل امر به معروف و نهی از منکر	۹۹
۲. اصل عدالت و تساوی	۱۰۸
۱-۲. اقسام عدالت	۱۰۹
الف) عدالت تکوینی	۱۰۹
ب) عدالت تشریعی	۱۱۰
۲-۲. تفاوت مفهومی قسط و عدل	۱۱۱
۳. اصل اعتماد و اطمینان	۱۱۲

۱-۳ . مفهوم شناسی اعتماد	۱۱۳
۲-۳ . تعریف اعتماد	۱۱۳
۳-۳ . آثار اعتماد سازی	۱۱۴
۴ . اصل خود کنترلی	۱۱۵
۱-۴ . فرآیند خود کنترلی	۱۱۹
۱-۱-۴ . تعیین استاندارد و اهداف فرد	۱۱۹
۲-۱-۴ . عملکرد رفتار فرد	۱۱۹
۳-۱-۴ . خود ارزیابی	۱۲۰
۴-۱-۴ . خود اصلاحی	۱۲۱
۵ . اصل ثبات و پایداری	۱۲۲
۶ . اصل تشویق و تنبیه	۱۲۳
۷ . اصل صداقت و راستی	۱۲۹
۸ . اصل تکلیف و مسئولیت	۱۳۰
۹ . اصل پنهان بودن	۱۳۴
۱۰ . اصل رعایت سلسله مراتب	۱۳۸
۱۱ . اصل نظارت و مراقبت مستمر	۱۴۱
۱۲ . اصل تقدم منافع عمومی بر منافع فردی	۱۴۲
۱۳ . اصل پرهیز از دخالت در امور شخصی	۱۴۲
۱۴ . اصل شایسته سالاری	۱۴۳
۱-۱۴ . دانش و آگاهی	۱۴۵

۱۴-۲. بینش و بصیرت ۱۴۵

۱۴-۳. توانایی جسمی و روحی ۱۴۶

۱۴-۴. علاقه به کار ۱۴۶

۱۴-۵. خیر خواهی ۱۴۶

فصل چهارم

شاخص‌های نظارت و کنترل

۱. ارتباط شاخص و اصل ۱۵۱

۲. ارتباط اصل و شاخص با مبانی و اهداف ۱۵۱

۳. تفاوت‌های شاخص در مدیریت اسلامی با سایر نظریه‌های مدیریتی ۱۵۳

۴. انواع شاخص‌های نظارتی و کنترلی با رویکرد اسلامی ۱۵۷

۱-۴. شاخص‌های امر به معروف و نهی از منکر ۱۵۷

۱-۴-۱. مشارکت ۱۵۷

الف. توافق شناختی ۱۵۹

ب. توافق ارزشی ۱۶۰

ج. توافق هنجاری ۱۶۱

۱-۴-۲. مصلحت ۱۶۳

۱-۴-۳. مسئولیت ۱۶۴

الف - وفای به عهد ۱۶۵

ب- امانت داری ۱۶۶

ج- صداقت در گفتار و عمل ۱۶۶

د- اجتناب از گفتار بدون عمل	۱۶۷
۴-۱-۴. نصیحت و خیر خواهی	۱۶۷
۴-۲. شاخص‌های عدالت و برابری	۱۷۱
۴-۲-۱. انصاف	۱۷۱
۴-۲-۲. جنسیت	۱۷۵
الف) تناسب نقش زنان با توانایی‌های ذهنی آنان	۱۷۶
ب) تناسب نقش با توانایی عاطفی	۱۷۷
ج) تناسب نقش با توانایی جسمی	۱۷۷
۵-۲-۳. شایستگی و لیاقت	۱۷۷
۴-۲-۴. برابری فرصت‌ها	۱۷۸
الف) میزان برابری در فرصت‌های آموزشی	۱۸۱
ب) میزان برابری در فرصت‌های شغلی	۱۸۳
۴-۳. شاخص‌های اعتماد و اطمینان	۱۸۴
۴-۳-۱. مشورت	۱۸۴
۴-۳-۱-۱. آثار و فواید مشورت	۱۸۷
الف) بهره‌برداری از درخشش افکار دیگران	۱۸۷
ب) جلوگیری از هلاکت	۱۸۸
ج) شناسایی خطاها و لغزش‌ها	۱۸۸
د) دستیابی به راهکارهای مناسب	۱۸۸
ه) پیش‌گیری از پشیمانی	۱۸۹

فهرست مطالب ذ

۴-۱-۲. صفات و ویژگی های مشاوران ۱۸۹

الف) خدا ترس بودن ۱۸۹

ب) خردمند بودن ۱۹۰

ج) با تجربه بودن ۱۹۰

د) بخیل نبودن ۱۹۰

ه) ترسو نبودن ۱۹۱

و) حریص نبودن ۱۹۱

ز) دروغگو نبودن ۱۹۱

۴-۳-۲. توکل ۱۹۱

۴-۴. شاخص های خود کنترلی ۱۹۳

۴-۴-۱. تقوا ۱۹۳

۴-۴-۲. خود سازی ۱۹۴

۴-۵. شاخص های ثبات و پایداری ۱۹۵

۴-۵-۱. نظم و انضباط ۱۹۵

الف) اهمیت نظم و انضباط ۱۹۶

ب) موارد نظم ۱۹۷

ج) فوائد نظم و انضباط ۱۹۸

۴-۵-۲. انعطاف پذیری ۱۹۹

۴-۶. شاخص های تشویق و تنبیه ۱۹۹

۴-۶-۱. انگیزش ۱۹۹

الف) مفهوم انگیزش ۲۰۰

ب) تعریف انگیزه ۲۰۰

ج) برخی از شیوه های ایجاد انگیزه در کارکنان سازمان ۲۰۱

۱) یکسان دیدن همه در برابر مقررات ۲۰۱

۲) قرار دادن هرکس در جایگاه خود ۲۰۲

۳) توسعه ارزش های اخلاقی ۲۰۳

۴) مشارکت افراد در فعالیت ها ۲۰۳

۵) دادن مسئولیت به افراد ۲۰۴

۶) کاهش هیجانات کاری ۲۰۴

۴-۶-۲. انگیزش در آموزه های قرآنی ۲۰۵

۴-۶-۳. قاطعیت ۲۰۶

۴-۶-۴. پاداش و تنبیه ۲۰۸

۴-۷. شاخص های صداقت و راستی ۲۱۲

۴-۷-۱. شفافیت ۲۱۲

۴-۷-۲. آگاهی و اطلاعات ۲۱۳

۴-۷-۳. ویژگی های اطلاعات مطلوب و اثر بخش در نظارت و کنترل ۲۱۵

۱. کیفیت و دقت دراطلاعات ۲۱۵

۲. به موقع بودن اطلاعات ۲۱۶

۳. متناسب بودن اطلاعات ۲۱۶

۴. مرتبط بودن اطلاعات ۲۱۶

۸-۴ . شاخص‌های تکلیف و مسئولیت	۲۱۸
۴-۸-۱ . مسئولیت شناسی	۲۱۸
الف. راههای تقویت مسئولیت شناسی و تکلیف در سازمان‌ها	۲۱۹
ب. کارکردهای مسئولیت شناسی در سازمان	۲۲۰
۴-۸-۲ . وجدان کاری	۲۲۰
الف) تعریف وجدان کاری	۲۲۱
ب) انواع وجدان کاری	۲۲۱
ج) عوامل مؤثر بر وجدان کاری	۲۲۳
۴-۸-۳ . قانون مداری	۲۲۴
الف) برابری و مساوات در قانون	۲۲۶
ب) تساوی مردم در برابر حقوق	۲۲۶
ج) تساوی مردم در مقابل قانون	۲۲۷
د) تساوی مردم در بیت المال	۲۲۷
۴-۹ . شاخص‌های پنهان بودن نظارت	۲۲۹
۴-۹-۱ . راز داری و عیب پوشی	۲۲۹
۴-۹-۲ . امانت داری	۲۳۱
۴-۹-۳ . غیر مستقیم بودن	۲۳۴
۴-۱۰ . شاخص‌های رعایت سلسله مراتب	۲۳۵
۴-۱۰-۱ . سازماندهی	۲۳۵
الف- تعریف سازماندهی	۲۳۵

ب- ضرورت سازماندهی	۲۳۵
ج- اهمیت سازماندهی	۲۳۶
د- اهداف سازماندهی	۲۳۷
۱. محقق شدن اهداف سازمان	۲۳۷
۲. حداکثر استفاده از حداقل منابع	۲۳۷
۳. انجام هرکاری به جای خود	۲۳۸
۴. ایجاد وحدت و یکپارچگی	۲۳۸
ه- فرایند سازماندهی	۲۳۸
و- اثر بخشی در سازماندهی فعالیت‌ها	۲۳۹
۴-۱۰-۲. تبعیت و هماهنگی	۲۴۱
الف. تعریف هماهنگی	۲۴۱
ب. ضرورت تبعیت و هماهنگی	۲۴۲
ج. اهداف هماهنگی	۲۴۳
د. اصول ایجاد هماهنگی و تبعیت	۲۴۳
ه. شکلها و مکانیزم های هماهنگی	۲۴۴
و. تبعیت و هماهنگی در اسلام	۲۴۵
۴-۱۰-۳. تفویض اختیار	۲۴۷
۴-۱۰-۳-۱. منشأ و موارد تفویض اختیار	۲۵۰
۴-۱۰-۴. پاسخگویی	۲۵۰
۴-۱۱. شاخص های نظارت و مراقبت مستمر	۲۵۲

۲۵۲	۴-۱۱-۱ . برنامه ریزی
۲۵۳	الف) تعریف برنامه ریزی
۲۵۴	ب) اهمیت برنامه ریزی
۲۵۶	ج) ارکان برنامه ریزی
۲۵۸	د) ویژگی های یک برنامه ریزی خوب
۲۵۹	ه) انواع برنامه ریزی
۲۶۱	۴-۱۱-۲ . پیش بینی و آینده نگری
۲۶۱	الف) محاسن برنامه ریزی
۲۶۲	ب) محدودیت ها و معایب برنامه ریزی
۲۶۲	۴-۱۲ . شاخص های تقدم منافع عمومی بر منافع فردی
۲۶۲	۴-۱۲-۱ . منفعت عمومی
۲۶۳	۴-۱۲-۲ . رضایت عمومی
۲۶۵	۴-۱۳ . شاخص های پرهیز از دخالت در امور شخصی
۲۶۵	۴-۱۳-۱ . ممنوعیت تجسس و تفحص شخصی
۲۶۷	۴-۱۳-۲ . ممنوعیت هتک حرمت دیگران
۲۷۰	۴-۱۴ . شاخص های شایسته سالاری
۲۷۰	۴-۱۴-۱ . ایمان
۲۷۱	۴-۱۴-۲ . تعهد
۲۷۶	۴-۱۴-۳ . تخصص
۲۷۸	۵. نتیجه گیری، محدودیت ها و پیشنهادات

فهرست مطالبص

۱-۵. نتیجه گیری ۲۷۸

۲-۵. محدودیت‌ها ۲۸۱

۳-۵. پیشنهادات ۲۸۱

منابع و مأخذ ۲۸۲